

Dr. sc. Enes Prasko

MEDIJSKA PISMENOST I DJECA

Sažetak

Medijska pismenost je sposobnost identificiranja različitih tipova medija i razumijevanje poruka koje šalju. Djeca uzimaju velike količine informacija iz širokog spektra izvora, izvan tradicionalnih medija (TV, radio, novine i časopisi). To su sms poruke, virtuelni video, društvene mreže, video igre, reklame. Ali svi mediji dijele jednu stvar. Neko ih je kreirao. I postoji razlog zbog čega ih je kreirao. Razumijevanje razloga je osnova medijske pismenosti. Digitalno doba je olakšalo svima da mogu kreirati medij. Ne znamo uvijek ko je kreirao nešto, zašto su to napravili, da li je kredibilno. Ovo čini medijsku pismenost teškom za učiti i predavati. Bez obzira na sve, medijska pismenost je osnovna vještina digitalnog doba. Posebno, pomaže djeci: učiti da kritički razmišljaju (dok djeca evaluiraju medij, oni odlučuju da li poruka ima smisla, zašto je pojedina informacija uključena, šta nije uključeno i šta je ključna ideja), postanu pametni konzumenti proizvoda i informacija (medijska pismenost pomaže djeci kako odrediti da je nešto kredibilno) , prepoznaju ugao gledanja (svaki kreator ima svoj stav identificiranje autorovog ugla gledanja pomaže djeci razumijevanju stvari) , identificiraju ulogu medija u našoj kulturi.

Ključne riječi: medijska pismenost, kritičko mišljenje, osnovna vještina, digitalno doba

Od Deklaracije o medijskom odgoju 1982. do danas koncept medijske pismenosti donekle se mijenjao, ali je ostao utemeljen na osnovnoj ideji komunikacijskim pravima koja proizilaze iz osnovnih ljudskih prava što su garantovana dokumentima međunarodne zajednice (Poveljom UN-a o ljudskim pravima, Konvencijom UN-a o pravima djeteta) i koja zahtijeva da se u medijskoj politici posveti pozornost medijskim i komunikacijskim pravima djece. Da bi se pravilno educirali o medijskoj pismenosti, pored znanja o tehnologiji i načinu njezina korištenja, potrebno je imati na umu i sljedećih nekoliko načela:¹

1) Nije dovoljno u procese učenja uključiti samo najnovije medije. Medijska pismenost znači učiti o svim medijima: štampi, radiju, televiziji; njihovu istoriju, načela funkcionisanja, ko posjeduje i kontroliše medije, kakva je koncentracija medijskog vlasništva. Informatizacija i kompjuterizacija samo su dio medijske pismenosti. i njezine posljedice, koncentracija društvene moći, osiromašenje i komercijalizacija sadržaja..

Funkcija medija je društvena odgovornost, djelovanje u interesu javnosti i potreba pojedinaca, društva u cjelini i posebno manjih i slabijih skupina, kao što su to djeca, pa u tom smislu moraju promovisati raznolikost i kvalitet programa. Medijska pismenost uči razumijevanju specifičnih simboličkih jezika pojedinih medija. To su "novi jezici" koji djeluju u sistemima nacionalnih jezika : film, radio, televizija, štampa – a njihova nam je gramatika nepoznata. Svaki od njih, kodificira stvarnost na drugačiji način, svaki u sebi skriva jedinstvenu

¹ DEBRAY, R. (2000) "Literature and the Media." u: Vilenica 2000 Raund tables. Ljubljana:

metafiziku. Ti jezici "kombiniraju muziku i umjetnost, jezik i geste, retoriku i boju, preferirajući simultanost vizuelnih i auditivnih slika. Zbog toga medijska pismenost mora uključiti estetsku dimenziju, učenje o "umjetnosti medija", zatim učenje o "govoru i retorici" kao sastavnom dijelu medijskih sadržaja i poruka i medijske kulture te novinarskog i medijskog diskursa. Funkcija je medija društvena odgovornost, djelovanje u interesu javnosti i pojedinaca. Medijska pismenost uči razumijevanju specifičnih simboličkih jezika pojedinih medija. To su „novi jezici“ – film, radio, televizija, štampa, a njihova nam je gramatika nepoznata. Oni kombinuju jezik, geste, retoriku i boju preferirajući simultanost vizualnih i auditivnih slika. Zbog toga medijska pismenost mora uključiti estetsku dimenziju.

2) Mediji nisu ni štetni ni korisni, a mogu biti i jedno i drugo. Iako se javnost najčešće bavi štetnom stranom medija, oni mogu biti koristan izvor zabave i informacija. Oba načina utiču na društvenu socijalizaciju i oblikovanje identiteta djece, ali i odraslih.

3) Roditeljima i nastavnicima treba medijska pismenost kako bi razumjeli djecu i pravilno ih odgojili. Mediji imaju važnu ulogu u životu djece i porodice pa bi roditelji trebali osvijestiti svoje medijske navike.

4) Medijska pismenost osim reflektivne razine, potiče i produktivnu razinu. Djeci je važno omogućiti rad s medijima, omogućiti im praktično razumijevanje medijske politike. U tome veliku ulogu imaju škole (rad u školskim novinama).

5) Države su u svojoj medijskoj, kulturnoj i obrazovnoj politici dužne poštivati Konvenciju UN-a o pravima djece.

Medijska pismenost pomaže djeci da :²

- raazvijaju kritičko razmišljanje
- razumiju kako poruke koje mediji prenose oblikuju našu kulturu
- prepoznaju kako vlasnici medija oblikuju sadržaj
- prepoznaju tehnike uvjeravanja koje se koriste
- prepoznaju pristrane informacije, spinove, pogrešne informacije i laži
- prepoznaju dijelove priče koji nisu jasno izrečeni
- ocjenjuju medijske poruke prema vlastitom iskustvu, vještinama, vjerovanjima
- kreiraju i distribuiraju svoje vlastite poruke
- zalažu se za medijsku pravednost.

Kritičko razmišljanje i medijska pismenost

Kritičko razmišljanje jedno je od najvažnijih elemenata koje podrazumijeva medijska pismenost jer omogućava publici da donosi neovisni sud o nekom medijskom sadržaju. Za medijsku pismenost potrebno je i kritičko razumijevanje medijskog sadržaja. Tokom čitanja tekstova ili gledanja emisija treba se zapitati:³

1. Je li tema objektivno prikazana?
2. Je li prikazana i druga strana događaja?
3. Ko govori ili piše o temi? Je li autor / komentator relevantan za tu temu?
4. Koga se još moglo pozvati da govori o toj temi?

² U., i Feilitzen, C. (Ur.) (2000) *"Violent Pornography on the Interenet"* Ragnhild T. Bjørnebekk i Tor A. Evjan (Norway, National Police Academy)

³ Green, J. (2003) *"Gotta catch'em all: Structure, agency and pedagogy in children's media culture"*; Media, Culture and Society, Vol 25, No 3, SAGE Publication, str 379-401. Carlsson

5. Koju poruku tekst ili emisija stvarno želi poslati?

Kako postići da se djeca i mladi u svojoj interakciji s medijima kreću tom sredinom, da koriste medijske sadržaje za zadovoljenje i intelektualnih potreba i potreba za zabavom, te da im negativne poruke bruse kritičku moć, a pozitivne izgrađuju duh? Kako medije učiniti vrijednim odgojnim i obrazovnim instrumentima?

Vjerujemo da jedini pravi odgovor, s mogućnošću implementacije, na ovo pitanje može dati medijsko obrazovanje osposobljavanje djece i mladih za kvalitetno i smisleno korištenje medija. Loši uticaji ne mogu se iskorijeniti, površnost informacija ne može se oplemeniti, trivijalnost se ne može zabraniti, ali djeci i mladima mogu se pružiti kognitivni alati za odbranu od svega navedenog, kao i potaknuti stvaralačke sposobnosti za pretvaranje lošeg, površnog i trivijalnog u dobro, duboko i smisleno. Medijsko obrazovanje djeci i mladima mogu pružiti roditelji i nastavnici.

Literatura

1. Aftab, P. (2003) *Kako prepoznati opasnosti interneta*. Vodič za škole i roditelje. Zagreb:
2. Neretva. Alpert, H. (1989) *"The Case Against Censorship"*, Rodman, G. (ur.) Mass Media Issues. Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company, str. 226-234. Aufderheide, P. (1992) A Report of the National leadership conference on media literacy.
3. <http://www.interact.uoregon/MediaLit/FA/aufderheide/report.html>. Bašić-Hrvatin, S. (1995)
4. *"Otrok in nasilje v medijih"*u: Košir, M. (Ur.) Zbornik Otroci in mediji, Ljubljana: ZPMS.
5. Baudrillard, J. (2001) *Simulacija i zbilja*. Zagreb: Jesenski i Turk. Buckingham, D. i Sefton
6. Green, J. (2003) *"Gotta catch'em all: Structure, agency and pedagogy in children's media culture"*; Media, Culture and Society, Vol 25, No 3, SAGE Publication, str 379-401. Carlsson
7. U., i Feilitzen, C. (Ur.) (2000) *"Violent Pornography on the Internet"* Ragnhild T. Bjørnebeek i Tor A. Evjan (Norway, National Police Academy)
8. Debray, R. (2000) *"Literature and the Media."* u: Vilenica 2000 Round tables. Ljubljana:

MEDIA LITERACY AND CHILDREN

Abstract

Media literacy is the ability to identify different types of media and understand the messages they're sending. Kids take in a huge amount of information from a wide array of sources, far beyond the traditional media (TV, radio, newspapers, and magazines) . There are text messages, viral videos, social media, video games, advertising.. But all media shares one thing: Someone created it. And it was created for a reason. Understanding that reason is the basis of media literacy. The digital age has made it easy for anyone to create media. We don't always know who created something, why they made it, and whether it's credible. This makes media literacy tricky to learn and teach. Nonetheless, media literacy is an essential skill in the digital age. Specifically, it helps kids: Learn to think critically (as kids evaluate media, they

decide whether the messages make sense, why certain information was included, what wasn't included, and what the key ideas are) become a smart consumer of products and information (media literacy helps kids learn how to determine whether something is credible. Recognize point of view. Every creator has a perspective. Identifying an author's point of view helps kids appreciate different perspectives. Identify the role of media in our culture.

Key Words: media literacy, critical thinking, essential skill, digital age